

ספירת העומר

השוואה לספירת נגתא סנבת

מבוא:

התורה מצווה על ספירת שבעה שבועות פעם אחת בשנה – בין פסח לעצרת. אולם, בתקופת בית שני היו שספרו מחזורים של שבעה שבועות במשך השנה כולה. מגילת המקדש מתארת ארבעה מועדים רצופים שמפרידה ביניהם ספירת שבעה שבועות: הנפת העומר, ביכורי החיטים, ביכורי היין וביכורי השמן. פילון האלכסנדרוני מתאר כת יהודית שחבריה קוראים לעצמם תרפויטים (ביוונית: 'מרפאים' או 'משרתי אל').

הכת מורכבת מגברים ונשים הנוטשים לעת זקנתם את כל רכושם ומקדישים את חייהם לעיון פילוסופי, לימוד, כתיבה ותפילה.

התרפויטים קידשו בכל פעם את יום החמישים וערכו לכבודו סעודת ערב וליל שימורים, שכלל מזמורי הודיה ושירי מחול עד אור הבוקר. חג החמישים של התרפויטים היה נחוג החל ממוצאי השבת השביעית ועד בוקר יום ראשון 'מתאספים הללו אחת לשבעה שבועות, מתוך הוקרה לא רק למספר שבע הפשוט, אלא גם לחזקתו... מתפללים לאלוהים שתיטב חגיגתם בעיניו ותתנהל כרצונו'.

נמצאנו למדים, שלמנהג ביתא ישראל, לציין כל שבת שביעית במהלך השנה, שורשים עמוקים במסורות קדומות שנהגו בישראל.

האם ספירת העומר בביתא ישראל חופפת לספירת שבע השבתות (לנגתא סנבת) של ימות השנה?

העמדות:

1. **התקיים חפיפה בין שני הספירות.** (אברהם עפשטיין).
2. **אין חפיפה בין הספירות.** ספירת העומר של ביתא ישראל אינה מיוסדת על היובלים. (הרב יואל בן נון)

הדיון

עמדה 1: התקיים חפיפה בין שני הספירות (אברהם עפשטיין)

"מן החשבון הזה נשאר זכר אצל הפלשים עד היום הזה. כבר ראינו שגם הם (הפלשים) מתחילים למנות הימים שבין פסח לשבועות מכ"ב ניסן. אבל הם קובעים שבועות ב"ב סיון ולא בט"ז בו, יען שהם חושבים ל' לניסן, ולא י"ר כ"ט ימים. מסיבה זו אין החג ההוא נופל אצלם דווקא באחד בשבת, כי אם בכל ימי השבוע.. הפלשים מונים את שבעת השבתות שבין פסח לשבועות, וקוראים לכל אחת בשם מיוחד. השבת השביעית היא אצלם שבת של רחמים ומחילת העונות. וכן מונים יתר שבתות השנה, וכל שבת שביעית היא שבת של רחמים (אבבאריע) מזה נראה שבימי קדם התחילי למנות הימים שבין פסח לשבועות מיום א' בשבת, ואז הייתה השבת השביעית ערב חג השבועות, ועל כן הייתה להם קדושה ביתר שאת." (מתוך ספרו של אברהם עפשטיין "אלדד הדני - סיפוריו והלכותיו" - במאמר המתייחס על הפלשים ומנהגיהם")

עמדה 2: אין חפיפה בין הספירות. (הרב יואל בן נון)

'ביתא ישראל' פירשו את "ממחרת השבת" שבתורה על שבעת ימי החג, חג המצות, ולכן הם ספרו מכ"ב בחודש (=ניסן אצלנו), וחג שבועות ב"ב בחודש (=סיון אצלנו). זה שונה מאד משיטת 'היובלים' וה'בייתוסים', שמנו ממחרת 'שבת בראשית'. לכן, אין חפיפה בין ספירת העומר בביתא ישראל, לבין ספירת השבתות בשנה, ולא יכולה להיות - רק העיקרון דומה. ספירת העומר היא מצווה בתורה, וספירת שבתות בשנה זה מנהג.

תמיכה: יוסי זיו

דבריו של הרב יואל בן נון, שאין קשר בין ספירת העומר וספירת השבתות השנתית, שמענו ממספר מידענים. לדוגמה:

קס אמהה נגהט, השבת השביעית, נתניה 6.1.11

מתחילים לספור אותה מחודש ניסן השבת הקרובה לראש חודש ניסן עד לשבת השביעית. את השבת השביעית חוגגים ומציינים בתפילה מיוחדת וקוראים לה סאבת סנבת וממשיכים לספור אחרי השבת הזאת ארבע פעמים שבע שבתות. השבת השביעית בסבב הרביעי של הספירה נקראת סברו סנבת ומציינים בתפילה חגיגית וככה ממשיכים עד שמסתיימת השנה.

כמו כן, חג הסיגד נחוג ב-29 בחשוון שבעה שבועות לאחר יום כיפור. גם זו ספירה עצמאית, שאינה קשורה לספירת השבתות שנתית.

אברהם אפשטיין (אוקראינה 1841 – וינה 1918) לא הכיר את מסורת ביתא ישראל מכלי ראשון.

לטובת מצטרפים חדשים לקבוצת 'לביא ברשת' נסביר את הרקע לספירת השבתות.

מקורות סוגיית – ספירת העומר

שמות פרק לד פסוק כב

1. וְחַג שִׁבְעַת תַּעֲשֶׂה לָּהּ, בַּפּוּרִי קִצִּיר חֲטִימִים

2. ויקרא פרק כג פסוקים טו-יז.

וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את-עמר התנופה שבע שבתות תמימת תהינה: טזעד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה ליהוה: יזממושבתיתכם תביאו וילחם תנופה שתיים שני עשרלים סלת תהינה חמץ תאפינה בפורים ליהוה

3. ספר דברים, פרק טז פסוק ט-יב

שבעה שבעת, תספר-לה: מהחל חרמש, בקמה, תחל לספר, שבעה שבעות. טז, ועשית חג שבעות, ליהוה אלהיך--מסת נדבת ידך, אשר תתן: כאשר יברכה, יהוה אלהיך. טז, יא ושמחת לפני יהוה אלהיך, אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך, והלוי אשר בשעריך, והגר והיתום והאלמנה אשר בקרבך--במקום, אשר יבחר יהוה אלהיך, לשכן שמו, שם. טז, יב וזכרת, כי-עבד היית במצרים; ושמרת ועשית, את-החקים האלה

4. דברים פרק כו, א-ב, י (מצוות הבאת ביכורים)

והיה כי-תבוא אל-הארץ אשר יהוה אלהיך נתן לך נחלה וירשתה וישבת בה ולקחת מראשית כל-פרי האדמה, אשר תביא מארצך אשר ה' אלהיך נתן לך, ושמרת בטנא; והלכת אל המקום, אשר יבחר ה' אלהיך לשכן שמו שם. ובאת אל הכהן, אשר יהיה בימים ההם ... ושמחת בכל-הטוב, אשר נתן לך ה' אלהיך ולביתך, אתה והלוי והגר אשר בקרבך.

(תורה)

השוע פרק ה ט-יב

ה, ויחנו בני-ישראל, בגלגל; ויעשו את-הפסח בארבעה עשר יום לחדש, בערב--בערבות יריחו. ה, יא ויאכלו מעבור הארץ, ממחרת הפסח--מצות וקלוי: בעצם, היום הזה. ה, יב וישבת המן ממחרת, באכלם מעבור הארץ, ולא היה עוד לבני ישראל, מן; ויאכלו, מתבואת ארץ כנען, בשנה, ההיא.

(נביא)

מסורת ביתא ישראל

ביתא ישראל חגגו בפעמים את חג השבועות. פעם אחת 50 יום ממחרת יום טוב האחרון של חג הפסח בעונת הגשמים באתיופיה "הדר מארר" ביב' בסיוון, ופעם שנייה בעונת הקציר באתיופיה 50 ביב' בכסליו, תוך הבאת ביכורי יבולי הקציר אל המסגיד.

משנה:

1. מועד הבאת ביכורים:

מסכת ביכורים פרק א' משנה ג', משנה י'.

אין מביאין הביכורים קודם לעצרת. אנשי הר צבועים הביאו ביכוריהם קודם לעצרת, ולא קיבלו מהם, מפני הכתוב שבתורה "וחג הקציר ביכורי מעשיך, אשר תזרע בשדה" (שמות כג, טז) ...ואלו מביאין וקורין, מהעצרת ועד החג.

2. ספירת העומר ממחרת יו"ט הראשון של פסח – מחלוקת עם הבייתוסים

מסכת מנחות פרק משנה

כיצד הן עושין שלוחי בית דין יוצאין מערב יום טוב ועושין אותן כריכות במחובר לקרקע כדי שיהא נוח לקצור כל העיירות הסמוכות לשם מתכנסות לשם כדי שיהא נקצר בעסק גדול כיון שהחשיכה אומר להן בא השמש אומר הין בא השמש אומר הין מגל זו אומר הין מגל זו אומר הין קופה זו אומר הין קופה זו אומר הין בשבת אומר להן שבת זו אומר הין שבת זו אומר הין אקצור והם אומרים לו קצור אקצור והם אומרים לו קצור שלש פעמים על כל דבר ודבר והן אומרים לו הין הין הין כל כך למה (לי) מפני הבייתוסים שהיו אומרים אין קצירת העומר במוצאי יו"ט

תלמוד:

1. הנימוק למסורת חז"ל ממחרת חג ראשון של פסח

תלמוד מנחות סה – טו.

שהיו בייתוסין אומרים עצרת אחר השבת ניטפל להם רבן יוחנן בן זכאי ואמר להם שוטים מנין לכם ולא היה אדם אחד שהיה משיבו חוץ מזקן אחד שהיה מפטפט כנגדו ואמר משה רבינו אוהב ישראל היה ויודע שעצרת יום אחד הוא עמד ותקנה אחר שבת כדי שיהו ישראל מתענגין שני ימים קרא עליו מקרא זה (דברים א, ב) אחד עשר יום מחורב דרך הר שעיר ואם משה רבינו אוהב ישראל היה למה איחרן במדבר ארבעים שנה אמר לו רבי בכך אתה פוטרני אמר לו שוטה ולא תהא תורה שלמה שלנו כשיחה בטילה שלכם כתוב אחד אומר (ויקרא כג, טז) תספרו חמשים יום וכתוב אחד אומר (ויקרא כג, טו) שבע שבתות תמימות תהיינה הא כיצד כאן ביום טוב שחל להיות בשבת כאן ביו"ט שחל להיות באמצע שבת (של ר' אליעזר סו"פ רבי יהושע מו"נה רבי ישמעאל מע"מר רבי יהודה למ"טה סימן) רבי אליעזר אומר אינו צריך הרי הוא אומר (דברים טז, ט) תספר לך ספירה תלויה בבית דין שהם יודעים לחדש ממחרת השבת מחרת יו"ט יצאת שבת בראשית שספירתה בכל אדם רבי יהושע אומר אמרה תורה מנה ימים וקדש חדש מנה ימים וקדש עצרת מה חדש סמוך לביאתו ניכר אף עצרת סמוך לביאתו ניכרת וא"ת עצרת לעולם אחר השבת היאך תהא ניכרת משלפניה רבי ישמעאל אומר אמרה תורה הבא עומר בפסח ושתי הלחם בעצרת מה להלן רגל ותחלת רגל אף כאן רגל ותחלת רגל רבי יהודה בן בתירא אומר נאמר שבת למעלה ונאמר שבת למטה מה להלן רגל ותחלת רגל סמוך לה אף כאן רגל ותחלת רגל סמוך לה ת"ר (ויקרא כג, טו) וספרתם לכם שתהא ספירה לכל אחד ואחד (ויקרא כג, יא) ממחרת השבת ממחרת יו"ט או אינו אלא למחרת שבת בראשית רבי יוסי בר יהודה אומר הרי הוא אומר (ויקרא כג, טז) תספרו חמשים יום כל ספירות שאתה סופר לא יהו אלא חמשים יום ואם תאמר ממחרת שבת בראשית פעמים שאתה מוצא חמשים ואחד ופעמים שאתה מוצא חמשים ושנים חמשים ושלושה חמשים וארבעה חמשים וחמשה חמשים וששה ר"י בן בתירא אומר אינו צריך הרי הוא אומר תספור לך ספירה תלויה בבית דין יצתה שבת בראשית שספירתה בכל אדם רבי יוסי אומר ממחרת השבת ממחרת יום טוב אתה אומר

ממחרת יו"ט או אינו אלא ממחרת שבת בראשית אמרת וכי נאמר ממחרת השבת שבתוך הפסח והלא לא נאמר אלא ממחרת השבת דכל השנה כולה מלאה שבתות צא ובדוק איזו שבת ועוד נאמרה שבת למטה ונאמרה שבת למעלה מה להלן רגל ותחילת רגל אף כאן רגל ותחילת רגל רבי שמעון בן אלעזר אומר כתוב אחד אומר (דברים טז, ח) ששת ימים תאכל מצות וכתוב אחד אומר (שמות יב, טו) שבעת ימים מצות תאכלו הא כיצד מצה שאי אתה יכול לאוכלה שבעה מן החדש אתה יכול לאוכלה ששה מן החדש (ויקרא כג, טו)

2. מועד מתן תורה

מסכת שבת דף פו:

ת"ר בששי בחדש ניתנו עשרת הדברות לישראל רבי יוסי אומר בשבעה בו.

אמר רבא דכולי עלמא בר"ח אתו למדבר סיני כתיב הכא (שמות יט, א) ביום הזה באו מדבר סיני וכתוב התם (שמות יב, ב) החדש הזה לכם ראש חדשים מה להלן ר"ח אף כאן ר"ח ודכולי עלמא בשבת ניתנה תורה לישראל כתיב הכא (שמות כ, ז) זכור את יום השבת לקדשו וכתוב התם (שמות יג, ג) ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה מה להלן בעצומו של יום אף כאן בעצומו של יום כי פליגי בקביעא דירחא רבי יוסי סבר בחד בשבא איקבע ירחא ובחד בשבא לא אמר להו ולא מידי משום חולשא דאורחא בתרי בשבא אמר להו (שמות יט, ו) ואתם תהיו לי ממלכת כהנים

המקורות בפסוקים למועד מתן תורה:

שמות פרק יט, פסוק א, טו-יט

בַּחֲדָשׁ, הַשְּׁלִישִׁי, לְצֵאת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל, מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם--בְּיוֹם הַזֶּה, בָּאוּ מִדְּבַר סִינִי.

...טו, טו ויאמר, אל-העם, ה'יו נכנים, לשלשת ימים: אל-תגשו, אל-אשה. יט, טז ויהי ביום השלישי בהית הבקר, ויהי קלות וברקים וענן כבד על-ההר, וקל שפר, חזק מאד; ויחרד כל-העם, אשר במחנה. יט, יז ויצא משה את-העם לקראת האלהים, מן-המחנה; ויתיצבו, בתחתית ההר. יט, יח ויהי סיני, עשן כלו, מפני אשר ירד עליו יהוה, באש; ויעל עשנו כעשן הכבשן, ויחרד כל-ההר מאד. יט, יט ויהי קול השפר, הולך וחזק מאד; משה ידבר, והאלהים יענו בקול

תלמוד בבלי מסכת יומא דף ד: (גם מסכת שבת דף פו:)

בשישה בחודש נתנה תורה לישראל ר' יוסי אומר בשבעה בו.

....(אמר לך ר' יוסי ארבעין דהר בהדעי שישה דפרישה)

תשלומי עצרת כל שבעה:

דאמר ר' אלעזר אמר ר' אושעיא גמניין לעצרת שיש לה תשלומין כל שבעה תלמוד לומר בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות מקישי חג השבועות לחג המצות מה חג המצות יש לו תשלומין כל שבעה אף חג השבועות יש לו תשלומין כל שבעה.